

ускладненню її форм і методів.

Висновки... Зроблений аналіз показує, що структура самостійної роботи повинна бути розглянута як структура особливої форми навчання й не ототожнюватися зі структурою діяльності учіння, що часто можна спостерігати в дидактиці, адже самостійна робота не є самостійною діяльністю того, хто навчається, щодо засвоєння навчального матеріалу, а є особливою системою умов навчання, які організуються викладачем, і є, таким чином, аспектом його діяльності. Відтак, акцентуємо на *нетотожності понять "самостійна робота" й "самостійна навчальна діяльність"*, адже самостійна робота є її основною формою організації.

Література

1. Joining Forces in Engineering Education Towards Excellence Proceedings SEFI and IGIP Joint Annual Conference 2007. – 14 July 2007. – Miskois. Hungary, 2007. – 562 p.
2. Антропов В.А. Организация самостоятельной работы студентов / В.А.Антропов, Н.И.Шаталова. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. ун-т путей сообщения, 2000. – 76 с.
3. Бойко Н.І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Н. І. Бойко. – К.: 2008. – 27 с.
4. Гарунов М. Г. Самостоятельная работа студентов / М.Г.Гарунов, П.И.Пидкасистый. – М.: Знание, 1978. – 325 с.
5. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении: теоретико-экспериментальное исследование / Павел Иванович Пидкасистый. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.

Анотація

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз розробки аспектів складових організації самостійної навчальної діяльності студентів. В історії становлення дидактики виділено у найбільш загальному вигляді три основні напрями, у межах яких проблема самостійної діяльності обговорюється представниками передової педагогічної думки протягом багатьох століть розвитку школи: філософсько-педагогічний; дидактико-методичний; психолого-дидактичний.

Аннотация

В статье дан историко-педагогический анализ разработки аспектов составляющих организации самостоятельной учебной деятельности студентов. В истории становления дидактики выделено в наиболее общем виде три основные направления, в пределах которых проблема самостоятельной учебной деятельности обговаривается представителями передовой педагогической мысли на протяжении многих столетий развития школы: философско-педагогической, дидактико-методической, психолого-педагогической.

Summary

Historical and pedagogical analysis of the aspect components of students' independent educational activities organization has been developed in the article. Within three basis ways, which have been singled out in the history of didactics, the problem of independent activities has been discussed by the representatives of the progressive pedagogical society during many centuries in elaboration of school: philosophical and pedagogical, didactic and methodological, psychological and didactic.

Ключові слова: історико-педагогічний аналіз, аспекти складові, самостійна навчальна діяльність.

Ключевые слова: историко-педагогический анализ, аспекты составляющие, самостоятельная учебная деятельность.

Key words: historical and pedagogical analysis, the aspect components, independent educational activity.

Подано до редакції 09.09.2010.

УДК 37.018.2

© 2010

Мицишин І.Я., Цюра С.Б.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ГІМНАЗІЙНОЇ МОЛОДІ (на прикладі педагогічної діяльності Северини Парилле)

Постановка проблеми у загальному вигляді... У 90-х роках на хвилі підйому національної та громадянської свідомості у вітчизняній освіті було відроджено багато втрачених традицій, формуванню національної свідомості й громадянської зрілості почали приділяти значну увагу. Задля цього відтворюється історична правда, відновлюються імена визначних українських науковців, культурних та громадських діячів, формується національний характер змісту освіти, обґрунтовуються концептуальні засади національного виховання.

Кожна держава, особливо в сучасних умовах міжкультурної інтеграції й етнічної нівеляції повинна прогнозувати, стимулювати й сприяти розвитку громадянської зрілості, утвердженню національної гідності та

збереженню ідентичності свого населення. Тому активно формувати громадянську позицію й національну свідомість молодії людини слід починати в сім'ї та школі.

Поряд із використанням сучасних технологій і засобів громадянського й національного виховання корисним і доцільним буде звернення до власного історичного досвіду, використання його прогресивних надбань. Відродження національних традицій й звернення до культурно-історичних витоків у сфері освіти й виховання повинні збагачувати як науково-теоретичну базу, так і педагогічну практику. У руслі таких починань проводиться дослідження власного історико-педагогічного досвіду, який містить надзвичайно багато цінних для сучасних умов надбань. В цьому контексті особливо потужним є досвід реалізації системи національного виховання в українських гімназіях Галичини на поч. ХХ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Окреслена проблематика стала предметом наукового пошуку багатьох вітчизняних науковців. Її активно досліджували Б. Ступарик, І. Курляк, А. Вихрущ, Т. Завгородня, Д. Герцюк та інші науковці. Поряд з достатньо ретельним вивченням історико-педагогічного минулого залишаються окремі недостатньо досліджені питання й діяльність певних постатей, чий вклад у розвиток вітчизняної педагогічної думки й практики не знайшов належного висвітлення.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у цілісному висвітленні та аналізі освітньо-виховної й мистецької діяльності видатного педагога Львівської Василіанської гімназії Северина Парилле.

Вклад основного матеріалу дослідження... Українська гімназійна освіта, зароджувалася в Галичині наприкінці ХІХ – поч. ХХ ст., в доволі складних умовах. У першу чергу українські заклади, за незначними винятками належали до приватного шкільництва, й були змушені виконувати усі вимоги щодо навчально-виховного процесу, які висувалися державними органами управління освітою й реалізовувати при цьому завдання формування національно-культурної самобутності учнів. Реалізувалося згадане завдання як через зміст та технології навчання так і в надзвичайно ретельно спланованому й організованому виховному процесі.

Чільне місце у справі навчання й виховання українських дівчат в Галичині належить освітньо-виховним й опікунським установам сестер Василіянок. Саме вони в 1906 р. у м. Львові відкрили першу українську дівочу гімназію в Галичині. З цього часу для випускниць цієї установ стала доступною університетська освіта. Впродовж не тривалого часу свого функціонування гімназії та школи сестер Василіянок перетворилися в осередки формування національної інтелектуальної та духовної еліти нашого народу. У цих закладах була відрацьована оригінальна й самобутня система освіти та виховання. Високі результати забезпечувалися як змістом навчально-виховного процесу, методикою його реалізації, так і непересічному педагогічному колективу цих установ, який об'єднував учителів та класних опікунів (вихователів). Учителями Василіанських гімназій були видатні представники української мистецької, інтелектуальної та духовної еліти, зокрема О. Барвінський, А. Вахнянин, В. Щурат та ін. Посади опікунів, як правило, обіймали сестри монахині, які з особливою відданістю виконували свої професійні обов'язки виявляли при цьому високий рівень педагогічної майстерності.

У формуванні самобутнього педагогічного середовища, атмосфери сповненої християнською духовністю й національними ідеями, осередку інтелектуального зростання й гармонійного розвитку, творчих пошуків й мистецьких звершень, вишуканої виховності й тактовності учениць Василіанської гімназії особливу роль відіграла учитель, вихователь, мистецтвознавець й меценат – сестра Северина Парилле.

Северина (світське ім'я Степанія) Парилле народилася 27 липня 1884 року в родині бідного єврея-корчмаря в селі Настасові на Тернопільщині. Власне тут вона вперше відчула красу українського народного мистецтва, захопилася звичаями, обрядами і мовою народу, серед якого жила. Вона брала активну участь у громадському житті сільської молоді. Із створенням при читальні "Просвіти" аматорського театрального гуртка була не тільки першою виконавицею жіночих ролей у театральних виставах, а й докладала багато зусиль, залучаючи у заняття драматургією сільських дівчат.

Після закінчення в рідному селі народної школи та учительської семінарії в Самборі Степанія Парилле у 1909 році вступила до монастиря сестер Василіянок у Львові. Духовні цінності та національна свідомість визначили її основну життєву мету: служити Богові й виховувати українську молодь. В монастирі сестра Северина завершила свою середню освіту, склавши другий підсумковий гімназійний іспит. Згодом вона вступила на філософський факультет Львівського університету, де вивчала всесвітню історію та українську літературу. Університет закінчила у 1919 році й відтоді понад двадцять літ обіймала посаду вчительки української мови та історії в гімназії сестер Василіянок у Львові. Поряд із безпосередніми обов'язками педагога гімназії, вона одночасно виконувала функції адміністратора, класного опікуна, завідувача гімназійної бібліотеки для учениць, й за певних обставин заступала директора гімназії. Сестра проявляла особливу енергійність, ініціативність, сумлінність та працелюбність, "кваплячись вчасно полагодити всі справи, вона, немов вітер, носилася коридорами гімназії". У спогадах її сучасників вимальовується образ талановитого керівника, вправного вихователя й творчого учителя [2, с. 2].

Діапазон її викладацької діяльності був широким, різноманітним і змістовним. Історія на її лекціях була справжньою учительською життя. Не лише уроки української, а й всесвітньої історії завжди містили виховні моменти,

що пробуджували національну свідомість учениць, формували національну гідність. У своїй дидактичній роботі сестра виявляла сформовані уміння й риси вчителя-майстра. Вона влучно обирали методи й засоби навчання, реалізувала дидактичні принципи доступності, міцності та ґрунтовності, активності та свідомості, зв'язку навчання з життям, емоційності, науковості.

Як згадують випускниці гімназії, на уроках історії учителі періодично влаштовували системні огляди певних історичних періодів, які передбачали наявність ґрунтовних знань предмету, а також реалізацію між предметних зв'язків [4, с. 42]. Такий підхід певною мірою співзвучний з вальдорфської системою навчання “за епохами”. Завдяки такій організації дидактичного процесу в учнів формувалися цілісні картини вітчизняного та зарубіжного історико-культурного розвитку, його закономірності, причини та наслідки.

На уроках української мови та літератури, окрім міцних знань, учениці набували широкого світогляду, формувалася національна свідомість й гідність, утверджувалися моральні почуття й духовні цінності. Завдання, що ставилися перед ученицями були спрямовані не лише на інтелектуальний вишкіл. “Найвищим балом оцінювалось творче, самостійне мислення, фантазія, а також правдивий, сповнений любові і тепла погляд на світ, життя людей, співчуття до бідних, бажання їм допомогти” [3, с. 42]. Вчителі не переслідували мети виключно розумового розвитку своїх підопічних, більш вагомим для них був особистісний розвиток учениць, формування їх громадянської позиції, внутрішніх переконань, моральних цінностей. Отож, не зважаючи на монастирський характер у школі плекалися самостійність і творчість, впевненість і відповідальність. Внаслідок цього, учениці стали новим поколінням української інтелігенції, яка несла світло науки й культури прийдешнім поколінням.

Намагаючись забезпечити ґрунтовні знання своїм ученицям, вчителі гімназії організували різнопланову позаурочну навчальну діяльність. Найбільш продуктивною формою інтелектуального збагачення, вдосконалення навичок самоосвіти, формування громадянської зрілості, розвитку ініціативності, творчості та самоствердження виступали шкільні навчальні гуртки. Вони були створені практично з усіх галузей знань. Проблематика гурткової роботи виходила за рамки навчальної програми й переслідувала як освітні так і виховні цілі. Під проводом С.Парилле діяв історичний гурток. Зміст занять цього гуртка передбачав презентацію рефератів учениць, їх обговорення та дискусії. Доволі часто тематика занять була викликана не стільки рамками шкільної програми, скільки відсутністю у ній певних відомостей про історичне минулого українського народу. Таким чином учениці глибше пізнавали історію свого народу, знайомилися з її видатними представниками та маловідомими діячами, що визначали розвиток українського народу, примножували його духовну й матеріальну культуру [3, с. 232].

Творча особистість сестри Северина не виявляла себе лише в ретельно спланованій й добре організованій продуктивній навчальній діяльності. Виховання учениць гімназії було безпосереднім обов'язком сестри-опікунки й в той же час вона стало сферою реалізації її покликання. Власне у цій діяльності вона зуміла виявити усю багатогранність й красу своєї душі, оптимістичність, тактовність, наполегливість, жертвовність й творчість. Окрім виконання безпосередніх обов'язків класного опікуна, що вимагали розробки й ефективного втілення річного плану виховної роботи, вона намагалась знайти та реалізувати індивідуальний підхід до кожної учениці, налагодити міжособистісну педагогічну взаємодію. Більше того, досить часто найбільш необхідним і потребуючим, сестра Северина особисто надавала матеріальну допомогу, намагаючись при цьому виявити особливий такт і делікатність аби не принизити гідності учениці.

На початках існування гімназії усі учениці проживали в спеціально створеному “інституті” (гуртожитку) при монастирі. Однак із збільшенням кількості учениць виникла необхідність організації так званих “приватних станцій”, що являли собою приватні помешкання городян, які забезпечували проживання й опіку декільком дівчатам. З боку керівництва гімназії велось систематичне інспектування таких осередків. Власне за цю ділянку педагогічного супроводу і наставництва несла відповідальність Северина Парилле. Згодом із збільшення навантаження в школі та на вимогу Кураторії Львівського Шкільного округу цю ділянку роботи було доручено Батьківському гуртку, що являв собою прототип сучасного батьківського комітету.

Попри широке коло професійних обов'язків й самовіддану громадську працю С.Парилле започатковує в гімназії новий напрям діяльності, що має культурно-мистецьке спрямування. Вже з перших років своєї гімназійної праці сестра Северина багато часу віддає колекціонуванню предметів українського народного побуту. Зразки матеріальної культури і символи духовного буття нашого народу стають експонатами аматорського музею. До цього виду пошукової й народознавчої роботи вона залучає учениць, які збирають по своїх селах не тільки українські вишивки, а й цілі комплекти народного вбрання та предметів побуту.

Збірка сестри Северина збільшувалася і незабаром перетворилася у справжню музейну колекцію. З поповненням цієї колекції вона почала звертати щораз більшу увагу на добір експонатів, вчила своїх учениць відрізняти цінні й самобутні зразки від маловартісних. Кожний придбаний експонат реєстрували за місцем походження, дбайливо занотовували його назва та прізвище жертводавця. Щоб розширити свою колекцію вишивок, сестра Северина з допомогою монахинь та учениць копіювала візерунки з одягу приватних родинних колекцій та рідкісних видань. Зокрема, вона розшукала альбом буковинських вишивок, зібраних та опублікованих

німецьким інженером Емілем Кольбенгаєром, й скопіювала з нього всі зразки, поповнивши таким чином свою колекцію великою кількістю нових експонатів.

Крім вишивок, сестра Северина збирала також жіночі строї, коралі, весільні вінки, гердани, дерев'яні й мосяжні хрести, народну кераміку, бронзові вироби, витинанки, писанки та інші предмети народного побуту. Серед чернечої стриманості й скромності в облаштуванні школи, музей народного мистецтва виділявся розкішшю та багатством. Уже в той час багато дослідників української етнографії користали з фондів колекції. Фотографіями учениць в народних костюмах ілюструвалися етнографічні видання.

Урізноманітнюючи свою діяльність, С. Парилле розгортає активну співпрацю з кооперативною "Українське народне мистецтво" та її журналом "Нова хата", в якому свою літературну діяльність починала Ірина Вільде. Розвиваючи й популяризуючи обраний напрям національної культури, С.Парилле на сторінках журналу "Нова хата" поміщала публікації на теми народного мистецтва. За її збіркою видатна українська художниця Олена Кульчицька в 1920-х роках створила серію акварелей "Народний одяг західних областей України".

У повідомленні про відкриття етнографічної виставки у жіночій гімназії сестер Василянок 27 травня 1934 року газета "Назустріч": зокрема писала: "Ця шкільна збірка має на меті зберегти якнайбільше зразків українського народного мистецтва. Збирали її три роки: нині цей шкільний музей має вже найбагатший збір повних народних одягів із різних предметів носі... В останні роки звернено увагу на придбання предметів обрядового мистецтва. Наслідком того є поки що збірка 26 весільних вінків... – одинока збірка в Галичині... Щасливу думку на почин такої збірки дала професор Северина Парилле ЧСВВ" [1, с. 237]

Сестра Северина прагнула ознайомити із зібраною нею колекцією якнайширші кола громадськості. Для цього вона вирішила продемонструвати свою збірку на американському континенті. Для цього вона посилено почала вивчати англійську мову, організувала збір коштів і з допомогою громадськості та щедрої пожертви глави УГКЦ митрополита А. Шептицького їй задум вдалося реалізувати. В 1932 році С.Парилле організувала виставки в Нью-Йорку, Філадельфії, Вашингтоні та інших осередках чисельної української еміграції. Всюди, де влаштовувались виставки, сестра Северина виголошувала доповіді про українське народне мистецтво й побут українською та англійською мовами, намагалася налагодити партнерські взаємини з американськими науковими колами. Вона мріяла про створення музею українського мистецтва не тільки у Львові, але й у США, де проживають народи різних національностей. "У Філадельфії і в Вашингтоні я оглядала музеї, – писала Северина Парилле у 1933 році в газеті "Діло". – Тут заступлений цілий світ і в мене виникла думка, як добре було б заснувати тут музей українського народного мистецтва тоді пізнав би світ, що на таке мистецтво може спромогтися лише народ із високою культурою... Я постановила впливати на учениць нашої гімназії, щоб вони вчилися зберігати кожний кусник із ділянки народного мистецтва, щоб у майбутньому створили один репрезентативний музей у нас, а другий у широкому світі" [1, с. 234]. Отож, усі свої починання й звершення сестра Северина здійснювала в руслі основної мети служіння Богові та Батьківщині й виховання гідного молодого покоління українського народу. Педагогічний пошук у напрямі вдосконалення виховного процесу, його змістовного збагачення органічно пов'язувався з мистецькою діяльністю.

Сестра була впевнена, що задум щодо створення музею згодом вдасться реалізувати. Тому й залишила частину вивезеної нею колекції при духовній греко-католицькій семінарії у м. Стемфорді неподалік Нью-Йорка.

Повернувшись на батьківщину, свої враження від подорожі сестра Северина опублікувала в газеті "Діло" та журналі "Нова хата" у 1933-1936 роках.

В силу суспільно-історичних змін Северині Парилле не вдалося реалізувати накреслені цілі. Радянська влада докорінно змінила зміст як виховного, так і навчального процесу Василянської гімназії, було знищено усі національні й релігійні традиції, й сам заклад був перетворений на пересічну загальноосвітню радянську школу. Внаслідок цього С. Парилле припинила свою педагогічну й мистецьку діяльність. В 1939 р. колекцію, яка налічувала 340 етнографічних предметів, в тому числі й 130 експонатів кераміки сестра передала музеєві Наукового товариства ім. Т.Шевченка, де вже зберігалися експонати з колекції Б.Заклинського, Л.Гарматія, А.Онищука, М.Кузьмука, І.Труша, О.Роздольського, В.Шухевича та інших широко відомих колекціонерів і популяризаторів творів народного й декоративно-ужиткового мистецтва. Після ліквідації музею НТШ у 1940 році зібрана Севериною Парилле колекція в числі найбільших, поряд із збірками колишніх львівських музеїв Дідушицького, Прусевича, Національного музею, Міського промислового музею, стала складовою частиною фондів новоствореного Львівського державного етнографічного музею (з 1951р. – Львівського музею етнографії та художнього промислу) і зберігається там донині [2, с. 2].

В 1942 році сестра Северина Парилле померла. Усе її життя, духовне зростання, педагогічна й мистецька діяльність були спрямовані на реалізацію життєвого кредо, яке сестра Северина окреслила в звертанні до своїх рідних і близьких, до свого народу: "Поки мене не покриє могила, я збиратиму вашу прекрасну ношу, щоб показати світові вашу мистецьку душу, щоби майбутні покоління гордилися вами" [2, с. 2].

Висновки... Уся педагогічна й мистецька діяльність С. Парилле була спрямована на вирішення головного завдання – виховання молодого покоління, як національної духовної та інтелектуальної еліти. Для реалізації

цього завдання нею продуктивно й творчо використовувався потенціал навчального-виховного процесу, позаурочні заняття, авторські форми народознавчої й мистецької діяльності учениць. Збагачення історії педагогічної науки подібними прикладами самовідданої творчої праці формуватиме в молодого покоління почуття національної гідності й патріотизму, надихатиме на відродження та продовження кращих вітчизняних педагогічних традицій.

Література

1. Морикавс Н. Меланхолія Степана Чарнецького / Надія Морикавс. – Львів, Світ, 2005. – 384 с.
2. Пиндус Б. Вона любила Бога й Україну / Богдан Пиндус // Вільне життя. – 2009. – № 82. – С.2
3. Пропам'ятна книга гімназії сс. Василянок у Львові. – Нью-Йорк–Париж – Сідней – Торонто. Т.3 – 1995. – С.271.
4. Пропам'ятна книга гімназії сс. Василянок у Львові. НТШ. Український архів, Т.ХХІІ. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто. Т.1 – 1980. – 216 с.

Анотація

У статті висвітлено та проаналізовано сутність, шляхи й засоби реалізації творчих педагогічних підходів в справі національного виховання молоді на прикладі педагогічної й мистецької діяльності учителя Львівської гімназії сестер Василянок (перша пол. ХХ ст.) Северини Парилле.

Аннотация

В статье освещены и проанализированы сущность, пути и средства творческих педагогических подходов в деле национального воспитания молодежи на примере педагогической и творческой деятельности учителя Львовской гимназии сестер Василянок (первая пол. ХХ вв.) Северины Парилле.

Summary

The paper outlines and analyses the essence, trends and means of realising the creative pedagogical approaches to the national education of the youth. It introduces the experience of Severyna Paryllie's pedagogical and art activity as a teacher of Basylianky sisters' Lviv gymnasium (the first half of the XXth century.)

Ключові слова: Северина Парилле, педагогічна творчість, мистецька діяльність, музей народного мистецтва, національне виховання.

Ключевые слова: Северина Парилле, педагогическое творчество, творческая деятельность, музей народного искусства, национальное воспитание.

Key words: Severyna Paryllie, pedagogic creative, artistic activities, museum of folk art, national education.

Подано до редакції 14.10.2010.

УДК 37(09) (477)

© 2010

Ніснер В.Б.

ПРОБЛЕМА ЩАСТЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ О.А. ЗАХАРЕНКА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Відповідно до Національної програми виховання дітей та учнівської молоді питання формування щасливої особистості займає чільне місце серед освітянських завдань сьогодення. Переживання людиною повноти життя, радощів, задоволення, відчуття незвичного піднесення духовних і фізичних сил, пов'язаного із самоздійсненням, успіхом, надихатимуть її на подальші звершення і досягнення. Виховання нової генерації громадян, здатних до самореалізації, саморозвитку, сприятиме конкурентоспроможності держави, відкриватиме шлях кожній людині для її входження у сучасний економічний і культурний простір та адаптації в ньому. З огляду на це, виховання щасливої особистості є провідним завданням сучасної системи освіти.

Вивчення проблеми щастя передбачає звернення до першоджерел української педагогічної думки, національного виховання. У цьому контексті особливо важливим є творчий доробок відомого українського педагога-новатора, директора школи і громадського діяча О.А. Захаренка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

У сучасній вітчизняній педагогічній науці проблема щастя не була предметом спеціального дослідження. На деякі аспекти її вирішення звернена увага в дослідженнях Г. Васяновича, Т. Кочубей, Н. Кудикиної, Д. Пащенко, А. Розенберга, Л. Смольської, Л. Ткачук.

Питання творчої спадщини О.А. Захаренка, в тому числі і з проблеми щастя, висвітлені в працях С. Захаренка, І. Зязюна, В. Кременя, Ю. Мальваного, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. Між тим, залишаються не до кінця розкриті погляди відомого вченого, організатора народної освіти на проблему щастя.

Формулювання цілей статті... Мета цієї статті полягає у розкритті поглядів відомого українського педагога В.А. Захаренка на проблему щастя.

Виклад основного матеріалу дослідження... Розвиток вітчизняної освіти і виховання у 70-80 роках ХХ ст. ознаменувався пошуком більш ефективних форм і методів педагогічної діяльності вчителя та її